

woensdag

30.09.2015

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Francis Maes

Le Concert Olympique & Arnold Schoenberg Chor

Beethoven

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Le Concert Olympique (BE) werd in 2010 opgericht en concerteert in de belangrijkste zalen in België. Sedert 2012 is het orkest ook actief op internationale concertpodia en trad het op in prestigieuze zalen zoals het Musikverein te Wenen, het Concertgebouw te Amsterdam en de Doelen te Rotterdam. Dirigent Jan Caeyers wil met dit orkest zijn uitgediepte visie op Beethoven (en diens tijdgenoten) muzikaal gestalte geven. Hij wil op zoek gaan naar een uitvoeringsstijl die tegelijkertijd historisch gemotiveerd én eigentijds is. Beethoven staat vanzelfsprekend centraal in de programmering. Le Concert Olympique verwijst expliciet naar Le Concert de la Société Olympique dat tussen 1782 en 1789 de belangrijkste concertorganisatie in Parijs was.

Het Arnold Schoenberg Chor (AT) is een veelgevraagd koor omwille van haar veelzijdige output, gaande van renaissance en barok tot een hedendaags repertoire. Hoewel haar focus op a-capella uitvoeringen ligt, komt het koor ook op regelmatige tijdstippen naar buiten met grootser opgevatte werken voor koor en orkest. Naast deze concertante optredens neemt het Schoenberg Chor ook deel aan operaproducties in Oostenrijk. Hoogtepunten in het ca. 40-jarige bestaan van het koor zijn vertolkingen van Janáček's *Uit een dodenhuis*, Stravinsky's *The Rake's Progress* en Händels *Messiah*.

Jan Caeyers (BE) is dirigent en musicoloog. Hij studeerde en werkte vele jaren in Wenen, waar hij tussen 1993 en 1997 ook assistent was van Claudio Abbado bij het Gustav Mahler Jugend Orchester. In die positie werkte hij ook nauw samen met Bernard Haitink en Pierre Boulez. Tot 2003 was hij directeur van de Beethoven Academie waarmee hij concerten gaf in de belangrijkste concertzalen van Europa. Daarnaast was Jan Caeyers als freelance-dirigent actief aan onder meer de Opera van Stuttgart en bij orkesten in Berlijn, Parijs, Madrid, Barcelona en Praag, en bij de Filharmonie in Vlaanderen. Hij dirigeerde ook Europese topkoren zoals het Arnold Schoenberg Chor in Wenen en het Nederlands Kamerkoor. In 2009 verscheen zijn veelgeprezen bestseller *Beethoven. Een biografie* waaraan hij vele jaren heeft geschreven. Sinds 1985 is Jan Caeyers als professor aan de KU Leuven verbonden.

Uitvoerders en programma

Le Concert Olympique: orkest
Arnold Schoenberg Chor: koor
Jan Caeyers: dirigent

Lenneke Ruiten: sopraan
Katrin Wundsam: mezzosopraan
Eric Stoklossa: tenor
Thomas Tatzl: bas

—

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Symfonie nr. 6 in F 'Pastorale', opus 68 (1808)

- Allegro ma non troppo (Erwachen heiterer Empfindungen bei der Ankunft auf dem Lande)
- Andante molto mosso (Szene am Bach)
- Allegro (Lustiges Zusammensein der Landleute)
- Allegro (Gewitter und Sturm)
- Allegretto (Hirtengesänge – Frohe und dankbare Gefühle nach dem Sturm)

— pauze —

Ludwig van Beethoven
Mis in C, opus 86 (1807)

- Kyrie
- Gloria
- Credo
- Sanctus – Benedictus
- Agnus Dei

Met Nederlandse boventiteling

Dit concert wordt opgenomen door Klara en uitgezonden op donderdag 08.10.2015 om 20 uur tijdens 'Klara Live'. Bedankt voor het vermijden van storende geluiden, ook tussen de delen.

Le Concert Olympique wordt gesteund door structurele partners KU Leuven en Vlaamse Gemeenschap, structurele sponsors Ackermans & van Haaren, Elia, KCB en Telenet, en concertsponsor de Nationale Loterij.

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

ORKESTRAAL

VOCAAL

Ludwig van Beethoven

Symfonie in F nr. 6, Pastorale

De pastorale is een voorstellingswijze die de westerse kunst doorkruist. Op het eerste niveau slaat zij op een afbeelding van het landleven. Op een dieper plan verwijst de pastorale naar gedachten en gevoelens die met het landleven worden verbonden. De pastorale visie is uitgewerkt in alle mogelijke disciplines, met een overwicht in literatuur en beeldende kunst. Ook in de muziek is de pastorale visie aanwezig.

De oorsprong van de pastorale gaat ten minste terug tot de literatuur van de klassieke oudheid, meer bepaald tot het dichtwerk van Theokritos en Vergilius. Zij maakten het pastorale landschap tot een plek waar menselijke gevoelens de vrije loop kregen.

De pastorale visie bezit enkele constanten. Ze projecteert een ideaalbeeld op het reële landschap.

Pastorale kunst is nochtans geen illusie. Grote pastorale kunst gaat uit van de kwetsbaarheid van het ideaal. Het zonovergoten landschap staat altijd onder druk.

Een tweede constante is de vermenging van realisme en idealisering. Het ideale landschap kan pas overtuigen als het aantoonbare banden heeft met de realiteit. Vandaar dat pastorale kunstenaars groot belang hechten aan de getrouwe weergave van natuurlijke details. Een derde constante is het pastorale plotarchetype. De idylle blijkt niet tijdloos te zijn. Ze wordt verstoord, ofwel door een mythologische gebeurtenis, zoals in de *Metamorphosen* van Ovidius, of simpelweg door de krachten van de natuur. De pastorale visie is niet blind voor de destructie van de natuur. In de pastorale heeft de vernietiging, bij uitbreiding de dood, toch niet het laatste woord. De natuur toont haar regeneratieve kracht.

In de muziek vormt de *Pastorale symfonie* van Beethoven het ultieme monument voor de pastorale visie. Beethovens beroemde karakterisering van een muziek die *'mehr Ausdruck der Empfindung als Malerey'* is – 'meer uitdrukking van gevoel dan schildering' – wordt vaak geciteerd om Beethoven vrij te pleiten van naïeve toonschildering. Beethovens aanduiding is vooral belangrijk omdat ze op de kern van de pastorale visie wijst. Het landschap is een oord waar menselijke gevoelens vrij spel krijgen.

Beethovens *Pastorale* voldoet aan alle constanten. Het ideaalbeeld van het pastorale landschap is trefzeker uitgewerkt in het

eerste en tweede deel. Beethoven doet al het mogelijke om de spanning van zijn normale stijl op afstand te houden. De

verhouding tussen idealisering en realisme komt tot uiting in enkele precies geplaatste citaten uit de natuur zelf: het ruisen van de beek en het gezang van de vogels in het tweede deel, het spel op de schalmei en het hoorngeschal in de verte in deel drie, het *ranz des vaches* – het signaal op de alpenhoorn – in deel vijf. De vogels in het tweede deel zijn zelfs geïdentificeerd in de partituur: nachtegaal, kwartel en koekoek. Die details zijn geen naïeve toonschildering, maar korte en rake aanduidingen van het reële landschap dat het pastorale ideaalbeeld geloofwaardig maakt.

De derde constante, het plotarchetype waarin de natuurelementen de idylle verstoren, is uitgewerkt in de tweede helft van de compositie. Beethoven zet alle middelen in om het losbarsten van de storm te versterken: mineur toonaard, het eerste echte tutti in de hele compositie met inbegrip van pauken en trompetten. De storm brengt de tijd de

compositie binnen. Na de tijdloze idylle zijn mens en natuur plots onderhevig aan verandering. In de pastorale plot herstelt de natuur zich. De mens uit zijn dankbaarheid voor het herwonnen evenwicht. Dit is de betekenis van het afsluitende deel: *herdersgezang, vrome en dankbare gevoelens na de storm*. Beethoven brengt meerdere pastorale codes bij elkaar: het spel op de alpenhoorn, de suggestie van een panoramisch landschap in de beantwoording uit de verte, het pastorale ritme van 6/8, de pastorale toonaard F. De trombones voegen een religieuze connotatie toe. Vanwege hun gebruik in de kerkmuziek waren trombones een sonore code voor het sacrale. De religieuze finale

verduidelijkt dat de *Pastorale symfonie* meer is dan een deugddoende wandeling op de buiten. Op het symbolische vlak gaat zij over de verhouding van de mens tot de natuur, over de voortgang van de tijd, en over het geloof in de regeneratie.

Mis in C

Beethoven presenteerde zijn *Zesde symfonie* tijdens zijn beroemde Academie van 22 december 1808 in het Theater an der Wien. Op hetzelfde concert voerde hij het *Gloria*, *Sanctus* en *Benedictus* uit zijn *Mis in C* uit. De compositie ontstond in de periode waarin hij werkte aan de *Vijfde* en *Zesde symfonieën*. We hebben alle redenen om de *Mis in C* tot zijn rijpe oeuvre te rekenen. Toch is de mis een beetje tussen de mazen van het net gevallen. In de eerste plaats is de overweldigende indruk van de latere *Missa Solemnis* daarvoor verantwoordelijk. Een tweede reden was de beruchte valse start van de compositie bij zijn première op 13 september 1807 in Eisenstadt. Beethoven had de mis geschreven als opdrachtwerk voor Nikolaus II van Eszterházy,

die eerder de late missen van Haydn had besteld. De aanleiding was dezelfde: de viering van de naamdag van vorstin Josepha Maria Hermenegild. De reactie van Nikolaus II is overgeleverd: 'Maar mijn beste Beethoven, wat hebt u nu weer gemaakt?' We weten ook dat de vorst aan anderen zijn ongenoegen liet blijken en de compositie belachelijk (*'insupportablement ridicule'*) vond.

Beethoven was nochtans zelf erg gehecht aan zijn eerste miscompositie uit zijn Weense periode en verdedigde de compositie door dik en dun. Hij legde de publicatie van de mis zowat als voorwaarde op aan Breitkopf & Härtel om ook de twee symfonieën te mogen uitgeven. Beethoven stelde die eis, schreef hij,

'omdat zij mij bijzonder na aan het hart ligt ondanks alle kilte van onze huidige tijd tegenover haar.'

'Maar mijn beste Beethoven, wat hebt u nu weer gemaakt?'

De reden voor het onbegrip ligt in wat Beethoven zelf verklaarde: 'ik geloof dat ik de tekst heb behandeld zoals nog niet vaak is gebeurd' Deze verklaring slaat de nagel op de kop. De uitwerking van de mistekst wijkt af van de normen van de Weense miscomposities. Beethoven gaat uitzonderlijk diep in op de betekenis van de individuele woorden. Het lijkt alsof hij elk woord omdraait om te peilen naar zijn diepere betekenis. De *Mis in C* werd hierdoor een van de meest persoonlijke werken in Beethovens oeuvre. Wellicht daarom was hij zo aan de compositie gehecht. Een goede uitvoering van de *Mis in C* dwingt de toehoorder na te denken over moeilijke religieuze concepten en over de emotionele inhoud van de Latijnse woorden. Hier is niet de dramatische Beethoven aan het werk, maar de contemplatieve: de componist die via zijn muziek nadenkt over de mysteries van het bestaan.

Korte geschiedenis van de mis

In de rooms-katholieke liturgie zijn de belangrijkste diensten het officie en de mis. De officiën – metten (voor zonsopgang), lauden (bij zonsopgang), priem, tert, sext en noen (respectievelijk om zes, negen, twaalf en vijftien uur), vespers (bij zonsondergang) en completen (direct na de vespers) – bestaan uit psalmen, lofzangen, responsoria, hymnen en lezingen. De zangen zijn bijeengebracht in het *Antifonarium*. Enkel in kloosters en kathedralen vinden er nog officiën plaats. De belangrijkste dienst in de katholieke kerk is echter de mis. De benaming is afkomstig van de slotformule van de dienst: *Ite, missa est* (Gaat, het is de wegzending). Een mis, met als hoogtepunt de herdenking van het laatste avondmaal, bestaat uit twee groepen gezangen: de wisselende gezangen of *proprium* (*intraïtus, alleluia, communion* ...) en de vaste gezangen of het *ordinarium* (*Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Benedictus en Agnus Dei*) gezongen door het koor. In vroegchristelijke tijden zong ook de gemeente bij deze delen mee. Ook nu is dat, sedert het gebruik van de volkstaal, weer gebruikelijk. De gregoriaanse muziek (die een lange voorgeschiedenis kent) van de mis, zowel voor het *proprium* als het *ordinarium*, is vastgelegd in het *Graduale Romanum*. Vooral van de *ordinarium*delen werden vanaf de 10e, 11e eeuw, met de opkomst van de meerstemmigheid, de gregoriaanse melodieën polyfoon bewerkt. Het is pas vanaf de 14e eeuw dat er in manuscripten volledige zettingen van het *ordinarium* (van *Kyrie* tot en met *Agnus Dei* of zelfs *Ite, missa est*) opduiken. Een van de oudste is de *Mis van Doornik* (ca. 1320) die hoogstwaarschijnlijk het werk is van meerdere componisten. De beroemde *Messe de Notre Dame*, gecomponeerd in 1364 voor de kroning van Charles V in Reims, is wel van één componist: Guillaume de Machault. Vanaf het begin van de 15e eeuw volgt dan een bloeiperiode voor het componeren van

missen. Bijna alle 15e en 16e-eeuwse meesters componeerden missen. Lassus en Palestrina bijvoorbeeld bleven ook in de 17e eeuw een grote invloed uitoefenen op componisten zoals de Fransman Guillaume Bouzignac en de Italiaan Giacomo Carissimé, die missen in 'stile antico' componeerden. Van nog grotere invloed echter was de Venetiaanse concorderende stijl, zoals in de beroemde mis in 53 stemmen van Orazio Benevoli (1605-1672). De mis ontwikkelde zich volledig in een concorderende richting en werd een soort kerkelijk oratorium of religieuze opera met aria's, trio's en kwartetten en meerstemmige koorgedeelten. Mijlpalen blijven Bachs *Hohe Messe*, Beethovens *Missa Solemnis*, de missen van Bruckner en de mis van Stravinsky. Deze en vele andere missen worden al sedert geruime tijd quasi uitsluitend in concertzalen uitgevoerd.

Johan Huys

Le Concert Olympique

eerste viool
Friedeman Breuninger
Yorrick Troman
Liesbeth Baelus
Anne Weber
Vladyslava Luchenko
Clémence De Forceville
Clara Jaszczyszyn
Paulina Sokolowska
Ludwig Duerichen
Jérôme Mathieu

tweede viool
Nonna Knuuttila
Francis Reusens
Noémi Tiercet
Cedric Allard
Marit Vliegenthart
Anna Urpina
Femke Verstappen
Svenja Van Driessche

altviool
Manuel Hofer
Sarah Grubinger
Kerstin Hoelen
Nina Poskin
Gergely Kota
Helene Koerver

cello
Franz Ortner
Steven Caeyers
Johannes Burghoff
Kacper Novak
Suzanne Van Duuren
Mart Caeyers

contrabas
Josef Gilgenreiner
Matthias Botzet

Iurii Gavryliuk
Matti Luk
fluit
Anna Saha
Katelijne Franssens

piccolo
Elke Elsen

hobo
Luc Nielandt
Dorien Schrooten

klarinet
Christian Hopfgartner
Manfred Stimez

fagot
Riccardo Terzo
Julia Gutschlhofer

contrafagot
Emilia Zinko

hoorn
Lena Wik
Andrius Ksanans

trompet
Tom Seynaeve
Roeland Henkens

alttrombone
Charlotte Van Passen

tenortrombone
Wout Schaetraet

slagwerk
Koen Wilmaers

Arnold Schoenberg Chor

sopraan
Nicola Bodenstorfer
Angharad Gabriel-Zamastil
Susanne Grunsky
Sigrid Kammerer
Irena Krsteska
Rie Kunikado
Silvia Lambert
Birgit Metzger
Elena Mitrevska
Chieko Nakano
Christina Anna Posch
Yukari Susaki
Elke Voglmayr
Birgit Völker
Michiko Yokouchi
Elfriede Zapotocky

alt
Carina Kellner
Johanna Krokovay
Christoph List
Michiko Ogata
Jovana Rogulja
Petra Rudolf
Johanna Rüggeberg
Kanako Shimada
Karin Stifter
Carmen Wiederstein
Katharina Wincor
Anna Zalto

tenor
Peter Haigermoser
Roland Girardi
Michal Juraszek
Takanobu Kawazoe
Patrick Kühn
Alexander Linner
Thomas Palfner
Thomas Philipp
Guillermo Pereyra
Hubert Zöberl

bas
Alexander Arbeiter
Marcell Denes-Worowski
Roger Diaz
Cajamarca
Stefan Dolinar
Jörg Espenkott
Marcell Krokovay
Viktor Mitrevski
Guy Putz
Andreas Werner
Zeljko Zaplatic

In de kijker

Sabine Devieilhe © Marc Ribes

vr 09.10.15 / 20.00 / Concertzaal
**Les Ambassadeurs & Sabine Devieilhe /
Rossini in alle staten**

Over de soepele en jeugdige sopraan van Sabine Devieilhe lees je alleen maar superlatieven: feilloze dictie, vlekkeloze hoogte en bakken muzikaal talent. Samen met Alexis Kossenکو en Les Ambassadeurs buigt ze zich nu over de muziek van operaduivel Gioacchino Rossini, van goedlachse komedie naar diepgevoelde tragedie.

Carolyn Sampson © Marco Borggreve

vr 23.10.15 / 20.00 / Concertzaal
**Orchestre des Champs-Élysées
& Collegium Vocale Gent / Schumanns blik
op het paradijs**

Een oriëntaals sprookje over een gevallen engel, waarin Schumanns liefde voor literatuur, zijn vertelkunst als liedcomponist, zijn talent als orkestrator en de betoverende klankwereld van de romantische opera samenkomen. De integere energie van Philippe Herreweghe en zijn Orchestre des Champs-Élysées geeft de partituur de diepte die ze nodig heeft.

DRANKBONNEN

Om u nog beter te bedienen, betaalt u voortaan met drankbonnen aan de pauzebars. U kan deze drankbonnen voor de voorstelling of tijdens de pauze aanschaffen aan de verkoopbalies in de Inkomhal en op de Foyers. Ook in het Concertgebouwcafé kan u met deze bonnen betalen.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 'T ZAND 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV